

EVROPSKÁ OBČANSKÁ INICIATIVA ZA NEPODMÍNĚNÝ ZÁKLADNÍ PŘÍJEM / MAREK HRUBEC, ZUZANA UHDE

Současná ekonomická krize v mnoha zemích ve vypjaté podobě ukazuje, že základní sociální potřeby žen a mužů vyžadují nové nástroje, jak je zabezpečit. Sociální problémy měli lidé samozřejmě už dříve, ale krize tuto situaci vyhrotila pro občany nejen z nižší třídy, ale i z třídy střední. Základní příjem, na který by měli právo všichni občané a občanky, by byl velmi důležitým sociálním přístupem k těmto problémům.

Nepodmíněný základní příjem platí všeobecně, tedy pro všechny občanky a občany daného státu a bez jakýchkoli dalších podmínek. Každý by měl právo pobírat tento základní příjem. Přitom by mohl mít další příjmy ze svého zaměstnání a další sociální a občanské dávky.

Zvykli jsme si již na mnohé civilizační vymoženosti, které dnes považujeme za samozřejmé. Například je z veřejných prostředků do značné míry hrazeno zdravotnictví nebo školství, dále se z nich platí vybudování chodníků, silnic nebo veřejného osvětlení. Je paradoxem, že dosud není jako základní civilizační vymoženost zavedeno právo na nepodmíněný základní příjem. Přitom finance na základní životní potřeby by měly patřit mezi hlavní občanská práva, neboť lidé by neměli být nuceni podstupovat ponižující procedury žádostí na nejrůznějších úřadech, aby jim byly přiděleny sociální dávky, pokud se ocitnou v materiální nouzi. Nepodmíněný základní příjem by mohl pomoci odstranit chudobu nezaměstnaných či vyloučených lidí, bezdomovců, stále rostoucího počtu zaměstnaných chudých nebo osob na mateřské a rodičovské.

Nepodmíněný základní příjem rovněž nabourává mylnou představu, že společensky přínosnými činnostmi, a tudíž po zásluze finančně oceňovanými, jsou pouze činnosti vykonávané jako placené zaměstnání. Tato ve strukturách naší společnosti zakořeněná iluze mimo jiné vytváří nerovnosti spojené se současnou genderovou dělbu práce. Rozdělení placené

a neplacené práce je v naší společnosti stále silně vztaženo k rozdělení prací vnímaných jako sféra mužské, respektive ženské práce. Nepodmíněný základní příjem sice sám o sobě nemůže změnit genderové struktury dělby práce, může ale změnit význam a důsledky této dělby. Nepodmíněný základní příjem může těm, kteří pečují o závislé členy společnosti, zajistit jistou míru nezávislosti, ať již na manželovi (většinou totiž pečují ženy), zaměstnavateli či byrokracii. Bez tlaků finanční nutnosti, pod kterými se řada párů nakonec rozhodne následovat tradiční model muže-živitele a ženy-pečovatelky, by se potenciálně rovněž otevřel prostor pro redefinici těchto tradičních vzorců jednání, které nutně nevyjadřují volbu lidí, ale pouze jejich přizpůsobení se vnějším okolnostem.

Současné návrhy na zavedení základního příjmu sice počítají s určitou finanční částkou, která by měla stačit na důstojný život, bude však záležet na lidech, jakou výši příjmu si budou chtít odsouhlasit. A na nich bude záležet i to, z jakých zdrojů budou chtít základní příjem platit. V současné době je základní příjem zaveden například na Aljašce, kde se financuje z daní firem těžících nerostné suroviny, a postupně se uplatňuje také v Brazílii. Jakmile byl odsouhlasen, získal si takovou popularitu, že by bylo politickou sebevraždou jakéhokoli politika pokoušet se jej nyní zrušit.

Evropská občanská iniciativa za nepodmíněný základní příjem usiluje o projednávání základního příjmu na evropské úrovni, v Evropské komisi a ve veřejném slyšení v Evropském parlamentu. Cílem je zavedení práva na základní příjem ve všech zemích Evropské unie. Iniciativa v jedné zemi by mohla selhat. Když se ale lidé spojují napříč celou unií, vytvářejí silný tlak na politickou reprezentaci a jejich snahy o prosazení práva na všeobecný základní příjem by mohly uspět. I kdyby nakonec základní příjem zavedly pouze některé země EU,

genderových akčních plánů a genderových oddělení, se proměňuje i zaměření analýz veřejných politik od implementace k evaluaci a stále více pozornosti se upírá k výstupům a procesům. Mieke Verloo se pozastavila nad rozdílem, který se dělá mezi politickým cyklem a cyklem tvorby veřejných politik, a argumentovala pro konceptualizaci, která obě propojí do cyklu politické veřejné politiky. Judith Squires posun od implementace k evaluaci vnímá jako důkaz úspěchů genderového mainstreamingu a identifikuje tři základní bariéry: 1. pragmatické (např. neexistence statistik, nedostatečné proškolení odpovědných pracovníků), 2. politické (nedostatek politické vůle, nedostatečný politický přenos) a 3. konceptuální (pojící se ke konceptu genderového mainstreamingu). Emanuela Lombardo zdůraznila nutnost zaměřit se nejen a úroveň EU a členských států, ale také na subnárodní úroveň. V reakci na příspěvky Joni Lovenduski poukázala na obrovskou různorodost v právních systémech a práci soudů. Pozastavila se nad nutností věnovat pozornost roli státu a médií (která zatím do značné míry unikají pozornosti v analýze politik) ve stávajících měnících se podmínkách. V závěrečné diskusi se všechny diskutantky shodly na nutnosti hodnocení politik a zavádění genderových politik z intersekcionálního hlediska a zejména vyloučení, které samotné politiky genderové rovnosti mohou generovat. Například analýza norských politik genderové rovnosti od 70. let 20. století ukázala disproporční pozitivní dopad na střední třídu oproti nižším třídám.

Ontologická politika

Mohlo by se zdát, že dominance neoliberálních přístupů na úrovni politik a jejich prosazování je téměř kompletní. Jak ale připomněla Mieke Verloo, feminismus si v akademickém prostředí nadále udržuje pozice. V institucích pracují femokratky, které se zasazují

byl by to dobrý začátek a příklad a inspirace pro další země v následujícím období.

Iniciativa evropských občanů a občanek je svým způsobem verzí zákonodárné iniciativy, která byla adresována Evropské komisi. V současné době (od 14. ledna 2013 do 14. ledna 2014) organizátorky a organizátoři iniciativy sbírají podpisy na petiční archy v jednotlivých zemích EU. Během jednoho roku jich je třeba celkem získat milion přinejmenším v sedmi zemích.

Kampaně za nepodmíněný základní příjem je však důležitá i v případě, že by nevedla k získání dostatečného počtu

podpisů. Mohla by vytvořit povědomí o základním příjmu v občanské společnosti a politické veřejnosti a výchozí podmínky pro jeho projednávání a zavedení v budoucnu.

V současné době se stále více rozbíhá debata o nepodmíněném základním příjmu ve všech zemích Evropské unie, včetně České republiky. Začínají se pořádat série seminářů a přednášek a sbírají se podpisy občanů a občanek. Do kampaně je možné se aktivně zapojit nebo připojit podpis k iniciativě na webové stránce: <http://basicincome2013.eu/ubi/cs/>

o prosazování feministických cílů. To nás obrací k ontologické politice Annemarie Mol. „Realita nepředchází běžným praktikám, ve kterých s realitou interagujeme, ale je v rámci těchto praktik utvářena.“ (Mol 1999: 74) Podle Mol si musíme klást tyto čtyři otázky: 1. Kde jsou možnosti? 2. O co běží? 3. Skutečně existují možnosti? 4. Jak si vybrat? (Mol 1999: 79) Volba je možná a je vždy politická, protože za volby, které činíme při uskutečňování každodenních realit, neseme odpovědnost. Tato odpovědnost ale není individualizovanou odpovědností, kterou protlačují současné neoliberální reformy sociálního státu. Právě naopak, Mol jinde trvá na tom, že jsme vždy již součástí kolektivit: „nevycházíme z toho, že jsme individua, ale vždy už přináležíme kolektivitám – a nejen jedné, ale mnoha“ (Mol 2008: 12–13).

Literatura

Mol, A. 1999. „Ontological Politics. A word and some questions.“ Pp. 74–89 in Law, J., Hassard, J. (eds.). *Actor Network Theory and After*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Mol, A. 2008. *The Logic of Care. Health and the Problem of Patient Choice*. London and New York: Routledge.

Poznámky

1 Nutno dodat, že ani těch několik reprezentantek střední a východní Evropy se nijak zásadně nevyjadřovalo ze svého pohledu k vývoji situace v EU nebo tzv. starých demokraciích.